
Dr. Leloczky Kálmán*

A kínai jog fejlődése a „Nagy Nyitás” után

A Kínai Népköztársaságban végbement hatalmas változás természetesen nem a jogalkotás következménye, hanem ellenkezőleg, a legfelsőbb párt- és államvezetés által meghirdetett fordulatot jól tükröző jogalkotás a „Nagy Nyitás” politikájának egyik eszköze volt. Ez a pragmatikus célok által vezetett jogalkotás a központi állami irányítás és a szabadpiaci gazdálkodás előnyeit tette hozzáférhetővé. A „nyitás” évének 1978-at tekintik. Ezt követően keletkeztek azok a jogalkotások, amelyek a mai kínai gazdaság életében meghatározó szerepet játszanak. Az első ilyen jogalkotás a Kínai Népköztársaság államtanácsa által 1985. május 24-én kibocsátott jogszabály, amely a technológia átvételére irányuló kérdések szabályait határozta meg. Magának a jogszabálynak a végrehajtási utasítását a Külgazdasági és Kereskedelmi Minisztérium 1988. január 2-án bocsátotta ki. Ez a jogszabály határozta meg az ilyen tárgyú szerződések hatósági engedélyezésének rendjét, és egyben meghatározta azokat a tartalmi elemeket is, amelyek a hatósági engedélyezés előfeltételét képezték. Ezek az előírások lényegében megegyeznek mindazokkal a javaslatokkal, amelyeket a nemzetközi jogi irodalom licencia és know-how szerződések nélkülözhetetlen tartalmi elemeiként javasol. Ezek nemcsak az ilyen jellegű szerződések érvényességi kellékeinek a meghatározását jelentik, hanem részletes előírásokat tartalmaznak a technológia átvételének és alkalmazásának szabályairól.

Szakmai szempontból a licencszerződések nem okoznak különösebb gondot azoknak a szellemi tulajdont képező jogoknak (védjegy, szabadalom), amelyek a szerződés tárgyát képezik. Ennél jóval nagyobb problémát jelent a technológia átvételének szabályozása. Ez lényegében egy már alkalmazott technológiának egy más helyen történő alkalmazását jelenti, ehhez azonban az is szükséges, hogy a technológia átvételének tárgyi és személyi előfeltételei

* *A szerző ügyvéd, nyugalmazott vezető jogtanácsos, a MOGÜRT Kereskedelmi Rt. egykori főosztályvezetője*

a technológia átvételével egyidejűleg rendelkezésre álljanak. Különösen fontos azoknak a technológiai eszközöknek a meghatározása, amelyek a technológiai folyamatot követően is külső forrásból kerülnek beszerzésre. Az ide vonatkozó kínai jogszabályi előírás mindezeknek a kérdéseknek a kimerítő pontossággal történő szabályozását írja elő, és kifejezetten úgy rendelkezik, hogy az ilyen feltételeket maradéktalanul nem teljesítő szerződéseket nem hagyhatja jóvá a hatóság. Figyelemre méltó, hogy a jogszabály kifejezetten tiltja olyan kikötések elfogadását, amely kötelezően meghatározná vagy egyenesen monopol jelleggel írná elő a gyártás során harmadik forrásból beszerezhető termékek forrását. A nyilvánvaló cél az volt, hogy a licencia-vagy know-how-(technológia) átadás önmagában ne biztosítson jogi lehetőséget valamilyen beszállítási monopólium megteremtésére.

Kifejezett előírást tartalmaz a törvény arra nézve, hogy valamely követelmény be nem tartása esetén a hatóság felszólítja a feleket a hiány pótlására, de ez nem jelenti a licencia adónak vagy a technológia átadójának azt a kötelezettségét, hogy ilyen esetben az engedélyezés céljából benyújtott szerződéstervezetet módosítsa. A hatóság nem kötelezheti a feleket szándékuktól eltérő szerződés megkötésére. A hatósági észrevételek szerinti szerződésmódosítás elmaradása csupán annyit jelent, hogy a szerződést a kínai hatóság nem engedélyezi.

Elképzelhető, hogy a technológia átadásával kapcsolatos jogi nehézségek is abba az irányba hatottak, hogy a technológia átadása közös vállalkozás formájában történjen, vagyis a technológia megvalósítása Kínában, egy Kínában megalapításra kerülő vegyes vállalat által történjék.

Vegyes vállalatok alapítása Kínában

A már említett 1978-as gazdasági nyitást követően egy új, még jelentősebb jogszabályt bocsátottak ki, éspedig a Kínai Népköztársaság államtanácsának 1983. szeptember 20-án hozott, majd 1986. január

15-én módosított rendelkezését. A jogalkotás később kiegészült az Össznépi Kongresszus által 1990. április 4-én elfogadott törvénnyel, amely a kínai és külföldi részvétellel működő vegyes vállalatokra vonatkozik. Ennek a meglehetősen széles körű jogi szabálynak a lényege, hogy az ilyen jellegű vállalatok alapítása csak az erre illetékes állami szervek engedélyével történhet. Ez az engedélyezés nem a vállalat alapítás jogi formalitásának engedélyét jelenti, hanem érdemi gazdasági célok megvalósítása érdekében történik. Az engedélykérelemben pontosan meg kell határozni a vegyes vállalat által megvalósítani kívánt gazdasági célt. A vegyes vállalat tehát a kínai jogban „projektcentrikus”.

A kínai jogalkotás a későbbiekben kiegészült egy 1995. szeptember 4-én kibocsátott jogszabállyal, amely a korábban kiadott jogszabályok egyes rendelkezéseit pontosítja, és a korábbi rendelkezéseknél is nagyobb hangsúllyal szabályozza a közös vállalat alapításának gazdasági elemeit. Ez az új törvény már címében is „szerződéses vegyes vállalat”-ot említ. Ennek lényege, hogy a feleknek elsődlegesen a közös vállalat alapítás gazdasági céljában kell megállapodniuk, és a gazdasági célban történt megállapodást követően lehet a törvény 12. szakaszában meghatározott tartalmi elemeket tartalmazó vállalat-alapítási szerződéstervezetet előterjeszteni. A közös vállalat alapítás kifejezett gazdasági céljaira a törvény előírja a társaság működési alapelemeinek a meghatározását, így a legfontosabb termelőeszközök és az alkalmazott technológia megjelölését, így ideértve ezek forrásait is. Ez a szabályozási igény oly mélységű, hogy tulajdonképpen már megegyezik az operatív üzleti terv tartalmi elemeivel. A szabályozás operatív jellegéből következik, hogy még a tőkeleszállítás is az alapítást engedélyező hatóság jóváhagyásával történhet.

A törvény előírja, hogy a közös vállalat a megvalósítás folyamatáról az engedélyező hatóságot tájékoztassa. A tőkeszolgáltatás megtörténtét kínai hiteles könyvszakértő véleményével kell igazolniuk, a beruházás megtörténtéről a könyvszakértő beruházási bizonylatot állít ki. A jogszabály rendelkezéseket tartalmaz a társaságok irányításáról, és természetesen szabályozza a végelszámolási eljárást is. A vállalat alapítás „projekt” jellegéből kifolyóan tőkekivonás csak a

szerződéseken meghatározott gazdasági célok elérését követően történhet meg.

A szabályokból az a jogalkotási szándék következtethető, hogy a kínai állam a külföldi befektető részére biztosítja a project eredményeként jelentkező nyereség kivitelét. A törvény kifejezetten kiveszi a vegyes vállalatot egy esetleges államosítás alól. A jogi szabályozásnak a legsajátosabb jellegzetessége, hogy a kínai állam nem az öncélú tőkekihelyezést kívánja támogatni, hanem csak azokat a külföldi tőke részvételével megvalósuló közös vállalkozásokat, amelyek elősegítik a kínai állam által meghatározott gazdasági célok megvalósulását.

A Kínai Népköztársaság a fentiekben említett területeken kívül több olyan jogszabályt bocsátott ki, amelyeknek nyilvánvaló célja az volt, hogy a kínai gazdaság optimális mértékben kapcsolódjék a világ gazdaságához. A legjelentősebb ilyen jogszabály a következő.

A Kínai Népköztársaság szerződési törvénye

Ez a jogszabály a Common Law rendszerében a „Law of Contracts” címszó alatt ismert jogágazathoz hasonlóan a szerződési szabályokat foglalata össze. Eltér tehát az európai kodifikált jogrendszerek hagyományos felépítésétől, mert nem terjed ki a kártérítés szabályaira. A törvény 23 fejezetből áll, melyből az első 8 fejezet a szerződési jog általános szabályait tartalmazza, míg a további 15 fejezet az egyes nevesített ügyletek irányadó szabályait foglalja magában.

A szerződési jog általános feltételeit azzal a nyilvánvaló szándékkal állították össze, hogy a kínai jog kielégítse a gazdaság és kereskedelem igényeit. A cél lényegében az volt, hogy a gazdasági élet résztvevőinek biztosítsák a minél szélesebb körű szerződési autonómiát, vagyis lehetővé tegyék a világkereskedelem követelményei szerinti „Self-governing Contract” elv érvényesülését. Az említett kínai törvény 7. fejezete a szerződésszegésért fennálló felelősség szabályozást a felek megállapodási körébe utalja. A világ jogrendszereihez hasonlóan csupán a szándékos károkozás és a súlyos gondatlanságból okozott károk következményeinek szabályozását tartalmazza kógens szabályként.

Bár a törvény angol szövege a „liquidated damage” kifejezést használja, valójában azonban a törvény szövege szerinti szabályozás az európai, kodifikált jogrendszerekben ismert kötbért jelenti. Ezzel kapcsolatban a törvény 114. §-a azt a megszorítást tartalmazza, hogy per esetén a bíróság a kötbér mértékét csak „kimagasló mértékű aránytalanság” esetén mérsékelheti.

Figyelemre méltó a törvénynek a kár meghatározására vonatkozó része is. Eszerint a kár fogalmába a teljes kár, így tehát az elmaradt haszon is beletartozik. A törvény azonban a világszerte érvényesülő jogfelfogáshoz igazodva a szerződésszegés miatt bekövetkezett kárt abban a mértékben téríti, amely mértékben ez a kár a szerződéskötés időpontjában a szerződésszegő fél számára előrelátható volt. A törvény szerint az értelmezési lehetőségek közül azt kell érvényesíteni, amely a szerződés teljesítését mozdítja elő.

A törvény tartalmaz nemzetközi magánjogi rendelkezéseket is, elismeri a felek jogát a szerződésre irányuló jog megválasztására. Figyelemre méltó azonban, hogy kötelezően írja elő a kínai jog alkalmazását olyan esetben, amikor a szerződő felek valamelyike a kínai jog szerint „joint venture”-nek minősül.

Érdekes, hogy a kínai törvény milyen nevesített jogügyleteket von szabályozási körébe:

- Adásvétel (9. fejezet)
- Elektromosenergia-, víz- és gázszolgáltatásra vonatkozó szerződés (10. fejezet)
- Ajándékozási szerződés (11. fejezet)
- Kölcsönszerződés (12. fejezet)
- Bérleti szerződés (13. fejezet)
- Pénzügyi lízingszerződés (14. fejezet)
- Vállalkozási szerződés (15. fejezet)
- Építési szerződés (16. fejezet)
- Fuvarozási szerződés (17. fejezet)
- Technológia átadására vonatkozó szerződés (18. fejezet)
- Letéti szerződés (19. fejezet)
- Raktározási ügyletek (20. fejezet)

- Megbízási szerződés (21. fejezet)
- Bizományi szerződés (22. fejezet)
- Brókerszerződés (23. fejezet)

A törvényben alkalmazott szabályozási mód tartalmilag egybeesik a különféle jogrendszerek ezen ügyletekre vonatkozó szabályaival. Néhány figyelemre méltó sajátosságot indokolt azonban megemlíteni. A kölcsönszerződéseknél a törvény a Kínai Népköztársaság Központi Bankja által meghatározott kamat felszámítását engedélyezi. Vélhetően pedig bizonyos törvényhozási szándékot mutat a törvény azon rendelkezése, mely szerint az adós jogosult a kölcsönszerződés lejáratának hosszabbítását kérni. Érdekes továbbá az a rendelkezés, mely szerint a hitelt a hitelszerződésben meghatározott célra szabad felhasználni, és a felhasználást a hitelnyújtó jogosult ellenőrizni. Sajátosság, hogy a bérleti szerződésnél a törvény a bérlőnek elővételi jogot biztosít. Sajátos, hogy ebben az esetben, ha a lízingvevő nincs abban a helyzetben, hogy a maradványértéket megfizesse, és így visszaszolgáltatthassa a lízingtárgyat, úgy a lízing vevő a lízingdíj egy részének visszatérítését igényelheti, amennyiben a lízingtárgy értéke magasabb, mint az általa kifizetett lízingdíjak összege.

Az építési szerződésekre vonatkozó fejezet nemcsak a kivitelezési munkákra, hanem a tervezési és felmérési munkákra is kiterjed.

A fuvarozási szerződéseket szabályozó fejezet egy fuvarozási kódexnek is tekinthető szabálygyűjtemény, amely egy olyan sajátosságra is kiterjed, mint a többmódú fuvarozás.

Figyelemre méltó a törvénynek a bizományi szerződésekre vonatkozó része, mely a bizományos terhére – diszpozitív jelleggel – delcredere felelősséget ír elő.

A törvény a garanciális kötelezettségekkel kapcsolatban nem tartalmaz szabályozást, hanem egy ilyen tartalmú külön jogszabályra utal.

A Kínai Népköztársaság fizetési biztosítékokra vonatkozó törvénye

A törvény a fizetési biztosítékok négy intézményét foglalja magában.

1. Garancia

A legfontosabb tudnivaló, hogy ez a törvény a garancia szót nem az európai kodifikált jogok, hanem az angol „Common

Law” szerinti értelemben használja. Ez pedig annyit jelent, hogy az európai fogalmak szerinti kezesség ennek a kínai jogintézménynek a tartalma. A kezességnek mindkét formáját, az egyszerű kezességet és a készfizető kezességet egyaránt tartalmazza a kínai törvény.

2. Jelzálog

A jelzálogjog lényegében egybeesik a világ más jogrendszerei által szabályozott jelzálogjog tartalmával. A jelzálogjog minden esetben megköveteli a jelzálogjognak az erre illetékes hatóságnál történő bejegyzését, földek esetében ez az ingatlanok nyilvántartására illetékes szervet jelent. Figyelemre méltó azonban, hogy a közösen művelt földekre és az újonnan foglalt földterületekre csak az erre illetékes állami szerv engedélyével jegyezhető be jelzálog.

Ingóságokra a jelzálogjog az erre illetékes szervnél vezetett nyilvántartásnál (hajó, repülőgép stb.) vezethető be.

3. Kézi zálog

A kézi zálogjog szabályozása lényegében megegyezik a világ jogrendszereinek szabályozási megoldásaival.

4. Pénzletét

Sajátos a pénzletét (deposit) intézménye. A pénzletét a vállalt kötelezettség teljesítésének fedezete, amely azonban a fedezett kötelezettség nem teljesítése esetén a törvény erejénél fogva a hitelezőt illeti.

Sajátos szabály, hogy amennyiben a hitelezőnek felróható okból hiúsul meg az üzlet, úgy a szolgáltatott letétet a hitelező kétszeres összegben köteles visszaszolgáltatni.

Érdekes korlátozás: a törvényben ezen letét csak a fedezni kívánt kötelezettség 20 %-os mértékében szolgáltatható.

A kínai termékfelelősség-törvény

A kínai vezetés azon igyekezete, hogy minél jobban közelítsen a világ különböző országaiban érvényesülő jogrendszerek intézményeihez,

törvényt alkotott a termékfelelősség szabályozásáról is. Ez a kínai törvény tartalmában az Európai Gazdasági Közösség 85/375/EGK irányelveit követi néhány kisebb eltéréssel.

Ezek az eltérések a következők:

- Az elévülési idő a hiba felismerésétől vagy felismerhetőségétől számított két év.
- A jogvesztési határidő 10 évnél hosszabb olyan termékek esetében, amelyeknél az eladó 10 évnél hosszabb élettartamot vállalt.
- Nincs olyan szabály, amely kizárná a termékfelelősséget arra az esetre, ha a termék hibája valamely jogszabály előírásának a következtében állt elő.
- Sajátossága ennek a szabálynak, hogy súlyosabb hibák előfordulása esetén a büntetőjogi felelősség kérdését is felveti.

Ilyen szabály más ország termékfelelősségi törvényében nem található, maga a jogszabály azonban azt a nyilvánvaló törekvést bizonyítja, hogy a Kínai Népköztársaság jogalkotása minden területen kielégítse a nemzetközi követelményeket.